

Zo te horen zag je er anders uit...

“Goh... ik had me je héél anders voorgesteld...!”

Teleurstelling of een meevaller – dat zegt men er niet bij, al valt dit vaak wel op te maken uit de toon waarop iemand deze woorden uitspreekt.

Wel eens meegemaakt dat je je iemand groot en dik had voorgesteld terwijl hij in de realiteit 40 kilo lichter en 20 cm korter bleek te zijn? Of langharig en blond terwijl ze toch echt kortharig zwart was?

En wat te zeggen over het feit dat één stem door verschillende mensen gekoppeld wordt aan compleet verschillende uiterlijke kenmerken?

Voorstelling

Hoe komt het dat mensen zich een beeld vormen bij de stem die ze bijvoorbeeld via radio of telefoon horen? Vlotter, knapper, steviger, langer, anders gekleed, zachter van karakter, enz...

We hebben te maken met een *vooroordeel* dat we ons vormen via onze ervaring, of associaties die ons tot een voorstelling van de persoon brengen. Deze vooroordelen blijken hele andere te zijn dan de aannames die we koppelen aan de informatie die we krijgen als we iemand daadwerkelijk *zien*.

Het ontstane beeld is uiterst subjectief; de één associeert een zware stem met groot, de ander met klein. Komt een bepaalde spreekstem ‘charmant’ over, dan zal dit bij de ene luisteraar het beeld oproepen van een lenige en gespierde atleet met een golvend blonde haardos en bij de ander een korte buikige butler met een kaal hoofd.

Beeldvorming

Maar zelfs als je zou stellen dat onze verbeelding van de spreker uit niets dan fantasie zou bestaan, dan ontstaat die fantasie toch nog altijd uit onze ervaring, ons geheugen, en ons voorstellingsvermogen.

In onze gedachten komen tantes, burens, filmsterren en collega’s voorbij, wiens eigenschappen even worden ‘geleend’ voor de compositie van ons beeld van de onzichtbare spreker. Het lijkt er op dat we gaandeweg (dan wel: razendsnel) de beelden die gekoppeld zijn aan onze eerdere ervaringen tot een compositie laten komen.

De deceptie tijdens een ontmoeting met of het bekijken van een afbeelding van de betreffende persoon is dan ook meestal groot.

Wat hierbij interessant is, is de verwondering over het feit dat de realiteit niet met onze fantasie overeenkomt. Eigenlijk vinden we dat de persoon in het hokje hoort waarin wij hem/haar stopten. De ene luisteraar geeft expliciet blijk van de denkbeeldige persoonsverwarring, de ander niet.

Soms ontkennen we dat we er naast zaten en geven gewoon de ander de ‘schuld’: moet die zich maar niet anders voordoen dan hij/zij is.....(!).

Ervaring

De indruk die een luisteraar krijgt van een spreker ontstaat niet alleen door het stemgeluid van de spreker. Diens spraak, spreekgewoonte en taalinhoud zorgen namelijk ook voor een classificatie op het gebied van intelligentie, kennis, en opvoeding. En ook deze ontwikkelingskenmerken lijken aan uiterlijkheden te zijn gekoppeld die voorkomen in het persoonlijke referentiekader van de luisteraar.

Meer nog dan de spreker zelf, zorgen onze kennis, ervaring en persoonlijke associaties voor het beeld dat bij de luisteraar gestalte krijgt.

Subjectief oordeel

De mate van subjectiviteit bij deze beeldvorming is werkelijk frappant.

Eigenlijk tonen we ons in hoge mate naïef: we *geloven* blijkbaar tijdelijk in ons onbewust geschapen beeld van de ander. Tijdens de 'onthulling' moeten we ons zelf een houding geven, om niet al te verbaasd of verrast te reageren. We herstellen ons van de 'schok', omdat het een belediging zou betekenen als we te kennen gaven dat we de persoon leuker vinden dan we ons voorstelden (we willen geen 'slechte' voorstelling van iemand maken). Als iemand in werkelijkheid echter minder leuk of mooi uitpakt, zeggen we dat liever ook niet, uit angst voor hetzelfde beledigende effect.

Als iemand tijdens een persoonlijke ontmoeting positiever of negatiever overkomt dan ons eigen 'voor-beeld', dan kan dit consequenties hebben voor beoordeling van de spreker en voor de kwaliteit van de interactie met of waardering van de spreker als gesprekspartner.

Naïef?

Het feit dat een luisteraar zich tijdens een concrete ontmoeting moet herstellen van de discrepantie tussen beeld en werkelijkheid werpt vragen op m.b.t. de luisteraar zelf. Heeft deze enig moment geloofd in zijn zelf gecomponeerde beeld? Is zijn teleurstelling of opluchting bij de ontmoeting oprecht? Dit zou getuigen van wereldvreemdheid, bekrompenheid of naïviteit. De spreker is in een hokje geplaatst waar deze blijkbaar niet hoort, ook al betreft het dan 'alleen maar' het uiterlijke voorkomen van de persoon in kwestie.

Indruk

Zitten luisteraars er dan echt zover naast? Wat uiterlijkheden betreft wel, ja. Wat de indruk die een stem geeft betreft: hier lijken meer universele wetten te gelden. Stemmen kunnen kenmerken dragen die voor vele luisteraars het predicaat warm, welluidend, zakelijk, aantrekkelijk en sexy, maar ook: afstotelijk, irritant, of kil krijgen toebedeeld. Bij de zgn. sexlijnen wordt van dit effect dankbaar gebruik gemaakt. Ook telefonische verkoop verloopt voorspoediger via prettige, vriendelijke en attente stemmen, ontdaan van storende beelden.

De overeenkomst van deze stemkenmerken met uiterlijke verschijning kent geen tot nog toe aangetoonde relatie.

Persoonlijke ervaring versus cultuur

Onze interpretatie van de stem die we hoorden zou ook wel eens goed kunnen kloppen. Immers, die vriendelijke tante of die irritante collega had een soortgelijke stem... het beeld komt alleen niet overeen! Wellicht dat het karakter van de beluisterde persoon wel degelijk overeenkomt met onze inschatting?

Stemkenmerken als helder, schor, laag/hog, luid/zwak, nasaal, scherp etc. roepen in iedere cultuur hun eigen beoordeling of oordeel op. Die stemkenmerken worden overall ook weer aan andere eigenschappen gekoppeld die ook weer cultuur afhankelijk als positief of negatief ervaren worden.

Wat je hoort, zie je niet

Trek je het beeld dat de ander van je maakt dus niet aan. Dat zegt tenslotte meer over de smaak, voorkeur, afkeur, kennis en ervaring van de luisteraar dan van jezelf. Ga zelf gerust af op de indrukken die je als luisteraar kreeg van de spreker. Ga na waaruit je beeld ontstaan is. Voeg deze kennis bij het beeld dat zich aan je voordoet en maak een synthese. Subjectiever valt er niet te starten, maar er is een rijker beeld ontstaan. De spreker wordt door de luisteraar met meer genuanceerde informatie 'bekeken'.

Uiteindelijk ligt waardering of afkeuring in het oor van de luisteraar.

Alex Boon

logopedist en stemdocent

initiatiefnemer van Rond Je Stem

© Copyright januari 2008

Rond Je Stem traint beroepssprekers in het over komen zoals ze zijn. Daarbij mogen zij gebruik maken van hun eigen verschijning en dynamiek. Niet in juiste manieren of goed gedrag kenmerkt zich de spreker, maar in een eigen(zinnige) confrontatie en uitwisseling met de luisteraar. Het ontdekken en trainen van vaardigheden om daar origineel, pakkend en duidelijk mee voor de dag te komen, is kenmerkend voor de werkwijze van Rond Je Stem.

Kijk voor training van stem en spraak op <http://www.rondjestem.nl>